

Medborgardeltagandets baksidor

En fallstudie i Lunds kommun

Abstract

Medborgardeltagande brukar anses vila på en stark moralisk grundplatta och har med den senaste tidens decentraliseringspolitik krävts på större utrymme i den svenska lokala politiken. Men medborgardeltagandet är inte helt oproblematiskt och innehåller en del kända nackdelar. Syftet med den här uppsatsen är att utifrån skrivna teorier kring medborgardeltagande illustrera hur en utdragen medborgarkonflikt i Lunds kommun i verkligheten kan plocka fram baksidor av medborgardeltagandet. Resultatet visar att en flera av teorierna är applicerbara på fallstudien, bland annat vad gäller klassiska negativa aspekter som helhets- och jämlikhetsproblematiken. Undersökningen visar också att både medborgarnas och det representativa kommunstyrets agerande gör sig skyldiga till att baksidor av medborgardeltagandet görs synliga. Vissa baksidor av deltagandet visar sig dock även rymma positiva aspekter vilket också lyfts fram.

Nyckelord: deltagande, Lunds kommun, medborgarkonflikt, politisk ojämlikhet, demokrati

Innehållsförteckning

1	INLEDNING	1
1.1	Problemformulering och syfte.....	1
1.2	Material och metod.....	2
1.3	Avgränsningar	3
1.4	Disposition	4
2	BAKGRUND	5
2.1	Decentraliseringen i Sverige	5
1.1.	Lunds kommuns cykelpolitik.....	6
1.1.	Kronologi över Hardebergspårkonflikten	7
3	TEORIDEL	10
3.1	Medborgardeltagande - definitioner.....	10
3.1.1	Medel och drivkrafter för medborgardeltagande	11
3.2	Medborgardeltagande – positiva sidor	12
3.3	Medborgardeltagande – negativa sidor	13
3.4	Medborgardeltagande - sammanfattning.....	15
4	ANALYS	16
4.1	Helhetsperspektivet	16
4.2	Argumenten för det gemensamma bästa	17
4.3	Svängningar i opinionen.....	18
4.4	Effektivitet och konsensus	19
4.5	Politisk ojämlikhet.....	20
4.6	Sammanfattning av analysen.....	22
5	Avslutande diskussion	24
6	REFERENSER	26

1 INLEDNING

Demokratins roll diskuteras varje dag. Varje möjlig aspekt av demokrati tas upp, dess vara eller icke vara, form, karaktär, utbredning vänds och vrids det på i dagens debatt. Den nuförtiden för det mesta hyllade organisationstanken decentralisering med medborgardeltagande, är kanske den största frågan att ta ställning till. Utvecklingen i det här avseendet kan uppfattas som en pendels svängningar. Två tillvägagångssätt, centralisering och decentralisering, marknadsförs som lösningar i olika omgångar på samma problem. En allmänt otillfredsställande situation i förvaltningen eller staten verkar anses kunna lösas genom att flytta makt nedåt. Det här är ett ingrepp i organisationen som påverkar hela den institutionella strukturen och förändrar förutsättningarna för hela samhället. När makten flyttas neråt tenderar det att utveckla medborgardemokratin eftersom problemen flyttas ner på en lokal nivå där medborgarna berörs mer direkt.

Ökat medborgardeltagande i samhället anses generera stora fördelar, till exempel den utbildningsspill-overeffekt som systemet ger och som ett lands hela produktionen har nytta av. Mer decentralisering brukar allmänt anses leda till mer av de värden som ses som positiva med demokratin.

Samtidigt kan målet med ett gynnsamt debattklimat vara olika i olika samhällen. Ska den allmänna debatten på något sätt vara beslutande eller är den endast ett underlag när makthavarna gör sina egna ställningstaganden? Syftet med att reda ut det här är att medborgarna behöver ha klart för sig vad de deltar i för att inte tappa förtroende för systemet. Det ingår så att säga i samhällskontraktet stat och medborgare emellan. Det är allmänt vedertaget att det är på invånarnas acceptans som hela det demokratiska samhället vilar (Geissel, 2007, s. 35).

Men fungerar detta alltid, vad händer när en svårlöslig medborgarkonflikt bryter ut?

1.1 Problemformulering och syfte

Finns det någon ultimat avvägning mellan centralisering och decentralisering, representativ demokrati och deltagardemokrati? Antagligen inte, vad som passar ett samhälle bäst är förstås alltid väldigt situationsbundet, men vi tror att det finns några allmänna deltagarmekanismer som kan appliceras på verkligheten.

Problemformuleringen vi har ställt oss angående medborgardeltagandets roll och dess mekanismer är:

- **Hur kan en medborgarkonflikt plocka fram medborgardeltagandets baksidor?**

Det ger följdfrågan:

- **Finns det även några positiva aspekter som följer med baksidorna?**

Erik Amnå refererar i en text till Amartya Sen som skriver att den fria, öppna debatten och deltagandet är hörnstenar i den konstruktiva roll som demokratier kan ha för mänsklig utveckling. Men det är inte alltid detta fungerar som det ska, eller ens alls (2003, s. 107).

I Lund finns det ett fall där dessa ambitioner klart har kommit på skam. Det är fallet Hardebergaspårkonflikten. Hardebergaspåret är en led mellan centrala Lund och Södra Sandby som bland annat går genom naturområdet Fågelsången. Det är dels en viktig cykelpendlingssträcka för boende främst i Södra Sandby men även ett uppskattat promenadstråk. Konflikten har blivit en av Lunds kommuns mest utdragna (som startade runt 1993 och fortsätter i skrivande stund) och gäller spårets beläggning, om det ska fortsätta att vara grus eller om det ska asfalteras. Mest stöd för asfaltering finns i Södra Sandby medan grusförespråkarna är främst de som bor längs spåret i Lund och använder det som rekreativled.

Vi hoppas att turerna kring Hardebergaspåret ska hjälpa oss att förstå deltagardemokratis flaskhalsar och ge större förståelse och nyansering till deltagarmodellen. Men vi kommer även att visa på eventuella baksidors positiva aspekter i fallet. En noggrann redogörelse för konflikten om Hardebergaspåret följer senare.

Vi ifrågasätter inte deltagardemokratis stora potentialer eller att den skulle kunna medföra alla de förändringar och fördelar som dess förespråkare anger. Vi har dock valt Hardebergaspårkonflikten just för vi tror att den tydligt kan illustrera hur deltagardemokratin kan gå fel. Vi tror att det är viktigt att det finns en medvetenhet om deltagandets svaga punkter när man arbetar med det.

Teoretiska hybrider mellan valdemokrati och deltagardemokrati kan vara svåra att hitta, argumenten för de båda kan tyckas oförsonliga. Blandformer finns det däremot gott om i praktiken.

1.2 Material och metod

Vår uppsats knyter an till både teori och empiri. Vi har ett teorikapitel där vi utifrån skriven litteratur kring medborgardeltagande beskriver och diskuterar olika definitioner av medborgardeltagande samt vilka positiva och negativa konsekvenser som medborgardeltagandet kan föra med sig. Teorikapitlet bildar således vårt teoretiska ramverk där vi utifrån litteraturen själva väljer ut vilka aspekter vi tycker verkar mest relevanta. På så sätt skapar vi också uppsatsens norm för vad vi anser kan ses som positiva och negativa sidor, och ibland både och.

Eftersom vårt syfte är att se hur medborgardeltagandets baksidor kan bli synliga i en medborgarkonflikt har vi valt att förankra teorierna i ett verkligt fall, Hardebergaspåret i Lunds kommun. När det gäller materialet som rör medborgardeltagandet och den politiska processen runt fallet har vi tagit del av kommunala dokument samt brev och e-mail från medborgarna under perioden 1993 till 2008. Som komplement har vi även använt oss av artiklar och insändare från Sydsvenskan från den aktuella tidsperioden där särskilt medborgarnas åsikter har gjort sig hörda.

För att sätta in Hardebergaspårkonflikten och dess medborgardeltagande i sin kontext har vi valt att skriva om den svenska decentraliseringsprocessen och Lunds kommuns parallella cykelpolitik som har löpt med fallet och som vi anser har relevans för läsarens förståelse av fallet som sådant och även senare i den diskuterande analysen. Litteraturen vi har använt oss av kring decentraliseringen har varit av översiktlig natur och är precis som litteraturen kring medborgardeltagandet medvetet daterade olika för att täcka hela konfliktens tidsspann.

När det gäller referenshandlingar till cykelpolitiken har vi använt oss av kommunala dokument och utredningar från olika projekt som kommunen har drivit.

Utifrån det övergripande teoretiska resonemanget i teorikapitlet och den kontextuella förståelsen som ges i bakgrundkapitlet kommer vi att analysera fallet utifrån olika temarubriker. Dessa rubriker representerar olika infallsvinklar på medborgardeltagarproblematiken som har kommit till yttring i fallet.

1.3 Avgränsningar

För att avgränsa uppsatsen har vi valt att illustrera medborgardeltagarproblematiken i ett enda kommunalt fall, som dock har en konfliktlängd på hittills femton år. Det gör vår uppsats till en fallstudie. Fallstudien har den positiva egenskapen att vi noggrant kan syna fallet medan nackdelen är att vi inte har andra fall att jämföra med. Vårt konfliktladdade fall är medvetet valt för att lättare kunna visa på en bredd av deltagandets baksidor. Vi väljer dock att se uppsatsen som en illustration och som en del i ett större perspektiv.

Utöver avgränsningen till ett fall har vi valt att enbart använda oss av skriftliga dokument som har producerats under fallets gång. Vi har på grund av begränsningar valt att inte göra intervjuer med involverade medborgare, politiker, tjänstemän och journalister. Vi anser dock att medborgardeltagandet tydligt nog har gjort sig synlig i det material vi har tagit del av.

1.4 Disposition

Efter detta inledande kapitel är uppsatsen indelad på ett följande sätt. Kapitel två kommer att innehålla den bakgrundsinformation som vi anser vara viktig för uppsatsen. Här finns tre avdelningsrubriker, den första berör ett allmänt avsnitt om den sentida svenska decentraliseringsprocessen. Sen följer en rubrik om Lunds kommuns cykelpolitik och dess olika projekt kring tiden 1993-2007. Sist men inte minst kommer en historisk kronologi över Hardebergaspårkonflikten där vi dels visar hur medborgardeltagandet över tid har yttrat sig samt på de politiska processer och beslut som har varit kopplade till fallet.

I kapitel tre, teoridelen, är upplägget följande. Första underrubriken kommer att röra ett allmänt resonemang kring olika definitioner och former av medborgardeltagande samt vilka medel som kan användas för att främja deltagandet. Därpå följer två underrubriker där vi diskuterar medborgardeltagandets negativa och positiva sidor. Sist följer en kort sammanfattning.

Analysdelen blir uppsatsens fjärde kapitel. Här har vi valt att utifrån teoridelen plocka fram ett antal temarubriker som behandlar den medborgardeltagarproblematik som knyter an till Hardebergafallet. Sist i kapitlet har vi en sammanfattning av analysens slutsatser.

Efter analysen har vi en avslutande diskussion kring Hardebergafallet och medborgardeltagande som får sätta punkt för vår uppsats.

2 BAKGRUND

Här kommer vi att presentera tre texter som på olika sätt är knutna till förståelsen för vår uppsats: decentraliseringen i Sverige, Lunds kommuns cykelprojekt som verkade parallellt med konflikten och en kronologi över Harderbergaspårkonflikten.

2.1 Decentraliseringen i Sverige

Decentralisering och medborgardeltagande brukar gå hand i hand. Det blir en naturlig konsekvens av att makten förflyttas från central till lokal instans. Då vår uppsats handlar om medborgardeltagande tycker vi att det är viktigt att illustrera den nationella bakgrundprocess som bland annat ligger till grund för ett ökat lokalt deltagande. Kanske är det på grund av att medborgardeltagande har en positiv klang som även decentraliseringen har fått det. Trots att alla idag verkar vara för decentralisering finns det många teorier och åsikter om hur detta ska gå till. Likaså finns ingen bestämd definition på det, men man brukar kunna samsas om att det rör sig om centralmakt som förflyttas till lokal nivå (Pierre, 2001, s. 105-107).

När en decentraliseringsprocess startade under 1960-1970-talet var det ingen ovanlig företeelse internationellt sätt (Montin, 1989, s. 2). Uppkomsten hängde bland annat samman med den tidens demokratirörelse och att särskilt vänstervågen började driva egna sakpolitiska frågor. I början gällde det att skapa en närdemokrati för att kompensera effektivitetsförlusten av tidigare regeltung politik (Premfors m.fl., 2003, s. 270-272). Folk började anse att regeringens prioriteringar inte var desamma som deras egna. Den omfattande byråkratin och de etablerade politiska institutionernas klumpighet blev ett vanligt klagomål, och avståndet mellan styrande och styrda blev till ett legitimitetsproblem (Jarl, 2003, s. 126). Andra argument var att det skulle ge mer anpassade organisationer som lättare skulle kunna anpassa sig till det lokala samhället. Ett annat tungt vägande var också en ökad legitimitet (Montin, 1989, s. 5). Det sistnämnda är något som har fortsatt att leva kvar i dagens decentraliseringsdebatt, till exempel står det i SOU:2003:123 att kommunerna ska ha hög legitimitet och närhet till medborgarna (i Bäck & Larsson, 2006, s. 225).

Under 1980-talet blev decentralisering, service och delaktighet nyckelbegrepp i den rådande demokratidebatten. Senare skulle medlemskapet i EU och den ständigt rådande internationaliseringen öka betydelsen av ett väl fungerande lokalstyre (Jacobsson, 1999, s. 188-189). Det märktes bland annat i den nya kommunallagen från 1992 som ökade utrymmet för kommuner att självständigt

utforma sin verksamhet. Det exemplifierar sig bland annat i det lokala engagemanget för aktiv arbetsmarknadspolitik som ökade under hela 1990-talet (Bergh, 2007, s. 76).

Decentraliseringens drivkrafter är delvis kopplade till argumenten vi nämnt ovan, men utöver de ekonomiska (effektiviseringen) och demokratiska (krav på mer medborgardeltagande) krafterna finns här även pådrivande faktorer som en vilja att skapa bättre informationssystem och ideologiska, det vill säga det bildades uppfattningar om vad som var bra respektive dålig organisation och som sedan blev en drivande motor (Montin, 1989, s. 6-7).

Decentralisering gör alltså att makten och byråkratin kommer närmare medborgaren. I den senaste tiden stora samhällsförändringar, där politiska partier förlorar medlemmar och folkrörelserna minskar sin utbildande roll (Lundqvist, 1999, s. 226) engagerar sig medborgarna mer i de lokala frågor som decentraliseringen har fört med sig. Agenda 21 är bara ett exempel i den senaste tiden ökade kommunala aktivitet som idag är starkt engagerad i samhällsutvecklingen. Det sker även i en tid då den offentliga sektorn allt mer måste förlita sig på medborgarnas legitimitet och förtroende (Pierre, 2001, s. 116 o. 122).

1.1. Lunds kommuns cykelpolitik

Den kommunala förvaltningen i Lund har en historia av cykelfrämjande politik.

Lunds kommun skriver på sin hemsida att de är landets cykeltätaste kommun och som också har högst andel cyklande och gående vid korta resor, 50 % av alla resor i Lunds tätort utgörs av gång- och cykeltrafik. Stolta skriver de att de aktivt arbetar med att öka cyklandet på olika sätt, allt för att bilåkandet ska minska och bidra till en renare luft i Lund. Under 1998-2005 pågick det officiella projektet *Cykelkommunen Lund*, och då det var så omfattande (60 miljoner kronor spenderades på cykelvägnätet), så kunde stämningen antagligen kännas av redan 1993 då asfaltering av Hardebergaspåret kom upp på kommunens bord (www.lund.se 2008-05-06).

För att se var hela kontroversen med Hardebergaspåret började får man gå tillbaka till 1992 då Konsultföretaget Trivector lade fram en första cykelutredning för kommunens räkning. I utredningen finns både övergripande inriktningsmål och operativa effektmål formulerade. Som övergripande mål har man satt att stärka Lunds profil utåt som cykelstad, och att på olika sätt underlätta för dem som väljer att ta cykeln istället för bilen. Det främsta effektmålet enligt utredningen är att minska på cykelolyckorna samt att avsätta ca 25 % av tillgängliga resurser (gatukontorets budget) till åtgärder inom cykeltrafiken istället för 1994 års 14 %. Dessa pengar ska satsas på bättre cykelvägar och cykelparkeringar. Utredningen tar upp att det finns ett problem mellan fotgängare och cyklister och samspelet dem emellan behöver förbättras, men lämnar inga vidare rekommendationer.

I cykelutredningen lämnas förslag på fysiska åtgärder i Lunds cykelvägnät om belysning, beläggning och skyltning, liksom om utökade informationskampanjer och trafikutbildning (tjänsteskrivelse av Gatukontoret 1993-05-27).

Kommunen upplever cykelolyckor som ett stort problem, särskilt på sträckor där cyklister delar körbanan med bilar eller gångtrafikanter. Snabb och säker arbetspendling plus att tillgodose kommuninvånarnas behov av parker och naturområden med möjlighet till rekreation anges båda som målsättningar för Gatukontoret. Samtidigt anser de att det fortsatta arbetet inom cykeltrafikområdet bör inriktas på att minska antalet olyckor (årsredovisning Lunds kommun 1995, bilaga 44).

1.1. Kronologi över Hardebergspårkonflikten

1992. Konsultföretaget Trivecta föreslår i en utredning om Lunds cykeltrafik asfalt på Hardebergspåret (Gatu- och trafikkontoret, mötesprotokoll 1993-02-17)

Augusti 1993. Gatu- och trafiknämnden beslutar att Gatukontoret i samarbete med Markentreprenad och Lunds Tekniska Högskola, ska med försöksverksamhet i Hardebergspåret ta fram den bästa möjliga lösningen vad det gäller beläggning och underhåll. Försöket ska pågå under två år och resultatet ska vara vägledande för liknande fall i Lund kommun. (Lunds kommunfullmäktige 1994, bilaga 64, s. 155).

September 1993. Till Gatu- och trafiknämnden inkommer en skrivelse från tre ledamöter i fullmäktige från olika partier (moderaterna, centern och socialdemokraterna). De kräver att Hardebergstråkets beläggning tas upp till förnyad prövning och de föreslår att nämnden omedelbart ska besluta om hårdgöring utan att invänta pågående utredning. Ledamöterna råder dem också till att göra formella förberedelser för att asfaltera spåret (Lunds kommunfullmäktige 1994, bilaga 64, s. 155).

13 oktober 1993. Arbetsgruppen mot asfalt på Hardebergspåret (på privat initiativ av Sven Karlsson) lämnar in namnlistor till Gatu- och trafiknämnden där de kräver att grusbeläggningen blir kvar. De råder nämnden till att hålla fast vid beslutet som togs på augustimötet.

Oktober 1993. Gatu- och trafiknämnden beslutar att samla fakta om förutsättningar för en eventuell asfaltering. Gatukontoret som är direkt underställt Gatu- och trafiknämnden, låter konsultföretaget VBBVIK sammanställa en rapport om Hardebergspåret ur perspektivet som cykelväg. Där slås det fast att den enda lösning som till fullo tillgodoser cyklisternas behov är en asfaltering (Lunds kommunfullmäktige 1994, bilaga 64, s. 155).

25 oktober 1993. En motion inkommer till kommunfullmäktige från Cecilia Hultberg (fp). I det här stadiet är inte beslutet om asfaltering fattat ännu, men processen är såpass långt gånget att något annat utfall inte är tänkbart med den här handläggningen. Cecilia Hultberg yrkar på att bromsa in handläggningen av ärendet, hoppa tillbaka och gå igenom det ordentligt en gång till. I motionen skriver hon: "asfaltering av Hardebergspåret innebär att endast aspekten som

cykelled beaktas, trots de prioriteringar som tidigare beslutats av fullmäktige.” Hon kritiserar Gatu- och trafiknämndens arbete med att väga in samtliga intressen då hon anser att de bara tagit hänsyn till cyklisterna (kommunfullmäktige 1994, bilaga 64, s. 152).

14 juni 1994. På privat initiativ har ett antal boende i Södra Sandby bildat en studiecirkel, Hardebergaspårets vänner med Roger Niklewski som en av initiativtagarna. Gruppen förespråkar en asfaltering av spåret och gjort en utredning över lämpliga åtgärder i frågan. De lämnar in en cirka fyrtiosidig utredning till kommunen för att läggas till övriga handlingar i ärendet.

8 december 1994. Beslut tas om Cecilia Hultbergs motion. Innan ärendet tas upp till diskussion och omröstning i kommunfullmäktige har det bordlagts två gånger, 29 september och 27:e oktober (kommunfullmäktiges protokoll 1994 § 127 och § 140). Det kommer fram fyra förslag på beslut och två av dessa ställs mot varandra. Ena förslaget, av Gunnar Jönsson (s) går ut på att följa kommunstyrelsens rekommendation, vilket var att ge Gatu- och trafiknämnden i samråd med Park- och naturnämnden samt Byggnadsnämnden i uppdrag att utföra upprustning och anläggning av en cykelförbindelse, alltså asfaltering. Det andra förslaget, som var av Thomas Schlyter, skulle ge Gatu- och trafiknämnden tillsammans med Park- och naturvårdsnämnden i uppdrag att restaurera spåret utan att asfaltera det. Båda personerna ansåg sig med sina förslag ha besvarat motionen. I omröstningen så ställer sig 44 ledamöter för Gunnar Jönssons asfalteringsförslag och 21 ledamöter mot det. (kommunfullmäktiges protokoll 1994, § 170).

15 maj 1995. Park- och naturförvaltningen avger yttrande angående upprustning av spåret. De avråder från asfaltering och intygar att delar av spåret har stort naturbiologiskt värde i sin nuvarande form och till viss del också kulturhistoriskt. Argumentationen bygger på det faktum att Hardebergaspåret ligger på gränsen till att åtnjuta lagligt skydd genom att löpa parallellt med ett naturreservat, Men också på grund av att det i kommunens naturvårdsplan rekommenderas att spåret ska få skydd enligt naturvårdslagen. I sitt yttrande så förkastar Park- och naturförvaltningen alla sorter av dikesrensning bredvid spåret, med hänvisning till den biologiska mångfalden (Gatu- och trafiknämnden, sammanträde 1995-06-21).

21 juni 1995. Gatu- och trafiknämnden beslutar med 8 röster mot 3 att ge Gatukontoret i uppdrag att förbereda utrustning för att asfaltera Hardebergaspåret (Gatu- och trafiknämndens protokoll 1995-06-21, § GT 114).

3 augusti 1995. Kammarrätten i Göteborg nekar prövningstillstånd för två överklaganden som gäller Gatu- och trafiknämndens beslut den 21 juni om påbörjan av asfaltering. Överklaganden som är inlämnade av två privatpersoner, har då redan varit uppe i länsrätten och fått samma svar (Gatu- och trafiknämndens arkiv, sammanträde 1995-08-16).

30 juli 1996. Vid den här tiden och fram till cirka den 20 augusti är det mycket upprörda känslor och det skickas in ett antal insändare till Sydsvenskan av lundabor som är kritiska till asfalteringsbeslutet. I en insändare anklagas kommunen för att lägga pengar på asfaltspropaganda istället för att försöka få till stånd en kompromiss. En annan tycker att inte ett enda av de problem en

asfaltering skulle medföra har beaktats, utan bara fördelarna för cykelpendlarna. En irriterar sig på vad han upplever vara ett slöseri med pengar, och någon anser att spåret är ”förstört för all framtid” när mycket av växtligheten runt spåret har beskurits eller röjts undan (se t.ex. Sydsvenska dagbladet, 30/7-14/8 1996).

14 augusti 1996. Efter omfattande markröjning utefter Hardebergaspåret så påbörjades asfalteringen av sträckan Södra Sandby till Utmarksvägen. Asfalteringsmotståndaren Sven Karlsson gjorde ett sista försök att stoppa planerna, han lade sig ner framför asfalteringsmaskinen, men blev bortförd av polisen när de kom till platsen (Sydsvenska dagbladet, 1996-08-15).

17 oktober 2004. Tekniska nämnden föreslår asfaltering i Fågelsångsdalen och får klartecken (Tekniska förvaltningen, handlingar 2004-10-26).

3 december 2004. Privatperson Sven Karlsson har öppnat för debatt i Sydsvenskan och överklagar beslutet och yrkar på inhibition (Tekniska förvaltningen, handlingar 2004-12-03).

5-15 december 2004. I insändare i Sydsvenskan vädras argument både för och emot en asfaltering, där man anknyter till kommunalekonomiska aspekter, miljöargument och tidigare åtgärder och resultatet av dessa.

9 december 2004. Länsrätten avslår inhibitionsansökan, besked ges att överklagan saknar tillräckligt stöd i lagtexten (Tekniska förvaltningen, handlingar 2004-12-10).

16 december 2004. Tidigt på morgonen när det fortfarande är mörkt, så läggs asfalt på spåret genom Fågelsångsdalen (Sydsvenska dagbladet, 2004-12-17).

1 november 2007. Ordföranden för Tekniska nämnden Tomas Avenborg (m), föreslår i Sydsvenska Dagbladet asfalt på de resterande grusbelagda sträckorna i Hardebergaspåret (Sydsvenska dagbladet, 2007-11-01).

13 november 2007. Gatuchefen Håkan Lockby meddelar att ett praktiskt förslag håller på att arbetas fram om asfaltering av Hardebergaspåret (Sydsvenska dagbladet, 2007-11-13).

14-21 november 2007. Brev och mail inkommer till kommunen, bland annat en protestlista med 25 namn mot asfaltering och kommentarer om att kommunen missbedömt den allmänna opinionen (tjänsteskrivelse, Tekniska förvaltningen).

21 november 2007. Tekniska nämnden röstar enhälligt igenom att asfaltera sträckan Utmarksvägen-Kastanjegatan. Asfalteringen planeras att utföras i april 2008 (Sydsvenska dagbladet, 2007-11-22).

14 januari 2008. Länsrätten i Skåne län avslår Kerstin Carlssons, Sven Karlssons och Anna Miller-Larssons yrkande om inhibition (tjänsteskrivelse, Tekniska förvaltningen).

15 januari och 11 februari 2008. Ytterligare brev och mail inkommer till kommunen med kritiska åsikter om Gatukontorets planerad utformning av spåret (brev till kommunen, Tekniska förvaltningen).

3 mars 2008. Länsrätten i Skåne län tar inte upp Tekniska nämndens beslut den 21/11 2007 för överklagan som Sven Karlsson yrkat på. Naturvårdsverket har då redan avslagit hans begäran om att göra spåret till naturreservat (tjänsteskrivelse, Tekniska förvaltningen).

3 TEORIDEL

Synen på medborgarens roll i demokratin är förenklat tvetydig. Den ena förespråkar en återhållsam roll som främst kretsar kring valdeltagande. Den andra är mer djupgående och kräver ett större engagemang från medborgarna och att dessa tillåts vara med i de politiska processerna. Denna uppsats handlar om den senare varianten och kommer därför främst beröras här. Andra perspektiv kommer dock att nämnas i teorikapitlet för att sätta medborgardeltagandet i perspektiv. En teoretisk diskussion kommer även att föras kring medborgardeltagandet och kring dess för- och nackdelar.

Först kommer vi att redogöra för olika former och definitioner av medborgardeltagande för att ge förståelse för vad det är och vad det inte är. Vi kommer även att ta upp medel som anses främja deltagandet.

Vår uppsats rör medborgardeltagandets baksidor, men det är samtidigt viktigt att sätta det i kontrast till den positiva dragen och varför dessa bör främjas. Detta sker under den andra underrubriken.

Sen följer avsnittet som tar upp medborgardeltagandes baksidor som kan uppstå i de demokratiska processerna och resultaten. Sist följer en sammanfattning.

Teoridelen skrivs utifrån olika skrivna teoretiska resonemang kring medborgardeltagande. Premfors menar att demokratityper kräver normativt ställningstagande (2000, s. 23) och vad vi väljer att ta upp och inte ta upp som positiva och negativa sidor av medborgardeltagandet står för vår normativa uppfattning i uppsatsen.

3.1 Medborgardeltagande - definitioner

Den första paragrafen i regeringsformen lyder ”All offentlig makt i Sverige utgår från folket” (Sveriges rikets lag) och däri ligger en nyckel till främjandet av medborgardeltagande. Som vi skrev ovan handlar medborgardeltagande om att medborgarna mer direkt är med och påverka de politiska processerna och målen. Men utifrån den definitionen finns det sen flera olika modeller och synsätt som i sin tur kan använda sig av olika främjande medel. Man kan nästa säga att modellerna representerar olika verklighetsuppfattningar. En definition spinner vidare på vad vi skriver i styckets första mening, om det direkta påverkandet, som menar att medborgarna i realiteten ska sitta med och bestämma, det vill säga en responsiv demokratimodell (Teorell, 2003, s. 325-326). Detta ställs i kontrast till det representativa styret som är tänkt att *spegla* medborgarnas uppfattning (Hedenius, 2000, s. 62). I medborgardeltagandet på den svenska lokala nivån har kommunfullmäktige en väldigt viktig uppgift, nämligen att verkligen se till att

medborgarnas idéer tas in och används som riktlinjer i politiken (Montin, 1998, s. 13-14).

En annan fallang av deltagandet (men som inte direkt kommer att beröras i vår uppsats) är den deliberativa demokratin som förespråkar att medborgarna ska vara med och diskutera fram lösningar med politikerna (Hedenius, 2006, s. 62). Just samförstånd anses vara en viktig ingrediens och som även är tänkt att främja samhällets bästa (Sanne, 2001, s. 62).

Andra allmänna kriterier som brukar lyftas fram i diskussionen kring medborgarstyre är att det krävs en förståelse kring de politiska beslutens innebörd, att effektivt kunna delta i beslutsprocesserna och en möjlighet att vara med i utvecklingen på det lokala planet (Esaiasson m.fl., 1995, s. 25). Teorell stryker under vikten av att till viss grad producera resultat av medborgares viljor, annars kan det demokratiska systemet inte betraktas som responsivt (2003, s. 330).

Deltagande brukar förknippas med medborgerliga rättigheter, men Esaiasson med flera menar att det även tillkommer skyldigheter som lojalitet, tolerans och ansvar. Även om det finns betoning på rättigheterna i Sverige ska man inte se de båda som konkurrerande utan i samspel med varandra (1995, s. 76-77).

Robert A. Dahl kopplar deltagandet till medborgarskapet och menar att om man förnekar människor rätten att påverka skulle man ta ifrån dem en del av medborgarskapet (2002, s. 153).

Premfors ser deltagardemokratin som del i vad han kallar för den starka demokratin som främst har vuxit fram under de senaste två decennierna i samband med decentraliseringen (2000, s. 175). I den starka demokratin ingår tron att man kan engagera nästan alla människor i olika samhällsfrågor. Teorin präglas också av en blandning av altruism och egoism där konsensus både är möjligt och önskvärt (Premfors, 2000, s. 30-33).

3.1.1 Medel och drivkrafter för medborgardeltagande

Lennart Lundqvist menar att man vet väldigt lite om de underliggande mekanismerna till medborgarnas deltagande (2001, s. 169) men vi tycker ändå att man kan peka på vissa saker som främjar medborgardeltagandet. Här presenteras några ingredienser.

Folkomröstningar brukar vara det första som förknippas med politiskt deltagande och har blivit en populär tanke hos den svenska befolkningen (utöver val till representativa organ). Det kan tolkas som en konsekvens av att medborgarna inte litar på politikernas vilja att representera allmänhetens bästa. Man brukar mena att i folkomröstningar får medborgarna se sitt deltagande direkt påverka resultatet (Premfors, 2000, s. 197-199).

Medborgarpaneler kan ses som ett medel för att knyta medborgarna till det politiska bordet. Här är tanken att en grupp invånare samlas för att diskutera framlagda kommunala förslag (Montin, 1998, s. 36-37).

Olika lokala mediekanaler bör också ses som vitala katalysatorer för deltagandet. Lokaltidningar och Internet kan fungera som ett forum där

medborgarna får sina åsikter hörda och som ska stimulera till opinionsbildning och deltagande (Premfors, 2000, s. 312).

Men för att medborgardeltagandet ska fungera måste även det politiska lokalstyret och dess byråkrati ha en vilja att stödja deltagandet och främja dess processer med en effektiv administration som på ett bra sätt kan kommunicera med medborgarna och ta upp deras åsikter (Cuthill, 2002, s. 81-83). På samma gång ställs det även krav på medborgarna och att det finns viktiga attityder som utmärker den aktive medborgaren. Här anses humankapital, socialt – och fysiskt kapital vara viktiga komponenter för att få ett bra deltagarklimat (Hadenius, 2006, s. 142-143). Detta är förutsättningar som växer fram långsamt men som i Sverige har stark grund genom folkrörelserna. Man kan även se pådrivande eldsjäljar som viktiga stommar i dels byggandet av det sociala kapitalet och inspiration för medborgardeltagandet (Montin, 1998, s. 82 o. 86).

Det skapas också lättare ett naturligt och oundvikligt medborgarengagemang när de politiska frågorna riktar sig mot närområdet där medborgarna på ett mer personligt plan berörs av politikens handlande (Sanne, 2001, s. 90).

Avslutningsvis kan man även nämna att givetvis är decentraliseringen en förutsatt drivkraft för ett främjat medborgardeltagande.

3.2 Medborgardeltagande – positiva sidor

Det finns en rad aspekter som brukas tas upp som medborgardeltagandets positiva sidor. I detta stycke tar vi upp några av dem.

Ett vanligt argument för ett större deltagande är att det anses stärka den lokala demokratin. Man menar att ju fler som deltar desto säkrare blir den representativa precisionen i politiken eftersom folkets vilja lättare kan sugas upp i det offentliga styret. Detta påstående backas upp av jämlikhetsargumentet (som längre fram i vår text kommer visa sig vara problematisk). Lundqvist menar att alla kan själva se till att sina intressen görs hörda och att man bör acceptera politisk jämlikhet som en kompromiss eftersom människor i viktiga avseende är jämlika (2001, s. 85). Teorell håller med och menar att om alla ges samma möjlighet att delta innebär det inget problem för demokratin om vissa medborgare självmant skulle välja att vara passiva och ställa sig utanför de politiska processerna (2003, s. 333).

En större del av medborgarna i Sverige kan gå under beteckningen brukare, alltså regelbundet nyttjare av offentliga tjänster. Skulle brukardeltagandet öka anser förespråkarna för deltagande att kvaliteten på dessa tjänster skulle öka och därmed även den allmänna trivseln. Många pekar på just främjandet av det allmännas bästa som en positiv konsekvens som genereras av medborgares deltagande. Det finns även undersökningar som visar att medborgare mer än politiker vill rätta till problem som rör dem själva (Gilljam, 2003, s. 193 o. 198). Dahl fliker in och menar att det allmännas bästa inte handlar om specifika sakfrågor utan mer om vanor, institutioner och arrangemang (2002, s. 473). Medborgarnas vilja till att förbättra det lokala samhället bör utnyttjas och därför pekar förespråkarna på vikten av att förankra problemen på lokalnivå så inte

problemen framstår som omöjliga att lösa eller förbättra (Cuthill, 2002, s. 82). Tanken att deltagandet skulle främja det allmännas bästa grundar sig dels i att den ger medborgarna en förståelse för kommunens arbete, dels att det ger en kostnadsmedvetenhet och ansvarskänsla (Jarl, 1999, s. 153-155). Deltagandet anses här vara en given faktor för att legitimera politikens beslut eftersom det inte går att tvinga fram legitimitet och därför bör ett ökat medborgardeltagande ses som något positivt (Mannberg & Wihlborg, 2007, s. 40). Förespråkarna för medborgardeltagande menar att om man skulle sätta politiken för långt ifrån medborgarna skulle känslan av bristande ansvar uppstå. Det är då inte svårt att tänka sig att det kan leda till en spiral av försämrat socialkapital och implementeringsproblem av politiska beslut och motsatt (och önskad) effekt skulle uppstå om man för politiken närmare (Dahl, 2002, s. 239-244). Den politiska institutionen behöver också medborgarnas förtroende för att bedriva en accepterad och effektiv värdefördelning och i och med ökat medborgardeltagande anses det lokala styrets legitimitet öka. Deltagandet anses också ha en positiv effekt på maktspridning i den meningen att eliternas makt späds ut (Montin, 1998, s. 84 o. 92). Detta är även något som Dahl förespråkar som menar att i pluralistisk demokrati skapar medborgarnas engagemang i grupper och organisationer en kil mellan makten och makthavarna. Detta skapar också en möjlighet att lättare kontrollera politikerna (Lundqvist, 2001, s. 150-151).

Medborgarnas deltagande har också utbildande förhoppningar som ur den positiva synvinkeln kan verka som språngbräda till ”riktiga” politiken men givetvis även i andra sammanhang som i organisationer med mera. En ökad förståelse ökar även människans human- och socialkapital. En annan positiv effekt av ”deltagarutbildningen” är att det även genererar tolerans, en stomme i demokratibygget (Hadenius, 2006, s. 64 o. 151). Deltagandet i organisationer och nätverk anses också kunna ge positiva effekter som kunskap och inflytande och även ”spilla över” sådant i omgivningen (Cuthill, 2002, s. 83).

3.3 Medborgardeltagande – negativa sidor

Vi har nu visat mekanismer som främjar medborgardeltagandet och även pekat på dess positiva konsekvenser. Men införandet av medborgardeltagandet i praktiken är lättare sagt än gjort och inte helt okontroversiellt. Här kommer vi visa att framsidan på myntet lätt kan vändas till baksidan.

Tidigare skrev vi att när Jan Teorell argumenterade för medborgardeltagandet menade han att det inte innebar ett problem för demokratin om alla ges samma möjlighet att delta. Men det är kanske just jämlikhetsargumentet som främst används när man ska peka på deltagandets baksidor. Det gör faktiskt att rättigheterna till deltagande i realiteten snedvrids. I konkurrensdemokrati menar man att medborgarnas preferenser ska väga lika tungt, vilket i medborgardeltagandet åsidosätts. Givetvis är det så att möjligheten till deltagande ställer stora krav på medborgarna om detta ska utövas. Resurser som tid, kunskap och ork kan i olika proportioner krävas av deltagaren och det är inte alla i

samhället som sitter inne med dessa förmåner. Maria Jarl talar därför om risken för en social segregation (1999, s. 158-161). Statistiken talar också för detta. Det finns en tendens att den politiska aktiviteten främst är vanlig i medelklass och uppåt samt i större städer (Gilljam, 1995, s. 181). Robert A. Dahl skriver att människan föds in i strukturer som gör det mer eller mindre lätt att få sin åsikt hörd (2002, s. 410). Att vissa medborgare tenderar att få sin åsikt hörd mer än andra skapar ett representativitetsproblem, likt det i den representativa politiken. Mikael Gilljam tar det till sin spets och menar att deltagardemokratin innebär en förskjutning mot mindre jämlikhet (2003, s. 204). Visst kan man mena att deltagande innebär en positiv maktspridning, men samtidigt kan det på detta sätt leda till att nya eliter uppstår (Montin, 1998, s. 92).

Resonemanget för oss vidare till problematiken kring helhetsperspektivet. Bland de positiva sidorna av medborgardeltagande finns även argumentet att ett ökat deltagande främjar det allmänna bästa. Men även här kan man vända på myntet och plocka fram dess baksida. Inom deltagandet anses det önskvärt att uppnå konsensus, men det är inte svårt att föreställa sig en medborgarkonflikt med två starka intressen som står mot varandra. Här kan olika problem uppstå för det lokala styret när man ska fatta beslut om vilket intresse som ska prioriteras. Väljer man att bara tillgodose det ena riskerar man en folklig misstro och tilltron till ens deltagande och vilja till engagemang kan svika. Men om man väljer att mötas på halva vägen riskerar man att få ett beslut som inte är optimalt i ett helhetsperspektiv och som dessutom skulle kunna undergräva kommunens trovärdighet som beslutsfattare (Jarl, 2003, s. 138). Denna ständiga deltagarbalansgång får heller inte fokusera för mycket på processerna, resultat måste kunna visas upp för att det ska trovärdighet. Här spelar givetvis en del av effektivitetsaspekten in och som kan ge allt för negativa utslag med för utdragna överläggningar (Mannberg & Wihlborg, 2007, s. 39). Samtidigt kan politiker inte bara trampa på medborgarnas fötter eftersom de givetvis hålls i schack av väljarnas åsikter (Sanne, 2001, s. 83).

En annan aspekt som också är kopplat till helhetsperspektivet är att idén om det gemensamma bästa kan motarbetas av medborgarna själva genom egoismens influenser. Detta behöver inte ske medvetet, det finns en tendens att det som anses som det allmänna bästa speglas av det privata intresset (Sanne, 2001, s. 92). Det kan också te sig så att det sociala kapitalet skapar lokala autonomiseringar, det vill säga att medborgarna känner sig delaktiga i exempelvis det lokala dagiset eller ålderdomshemmet men inte i den kommunala helhetspolitiken. Här kan medborgarnas tilltro till egen problemlösningsförmåga leda till hinder för en mer gemensam politik (Montin, 1998, s. 93).

Vi nämnde tidigare folkomröstning som ett verktyg för att främja deltagandet. Likaså kan brister i helheten uppkomma. En folkomröstning riskerar inte en obalanserad jämlikhet, men det finns andra baksidor som bör nämnas. Att opinionens vindar snabbt kan svänga kan i kombination med okunnighet i valfrågan leda svårigheter för politikerna att arbeta för en långsiktig lösning som bättre arbetas fram i en homogen kontinuitet (Montin, 1998, s. 35). Oftast förespråkas folkomröstningar av grupper som befinner sig i opposition (Premfors, 2000, s. 197).

Sist kan vi nämna att begreppet medborgardeltagande är mångtydigt och det finns inga fasta bestämmelser för hur det exakt ska gå till och olika kommuner kan arbeta olika seriöst med det (Mineur, 2007, s. 241-242). Det svårdefinierade begreppet kan ha bidraget till svårigheten att realisera det. Är dessutom målen för ökat medborgardeltagande abstrakta ökar risken för mytbildning och att nya uppfattningar föds som kanske låter bra för sin tid och sen sprids av media tills en etablering uppstår. Det kan handla om påstådda framgångar som egentligen inte är vetenskapligt bevisade (Christensen m.fl., 2005, s. 103 o. 77-85). Problem kan också uppstå när politiker utåt förespråkar deltagande men egentligen inte gör så mycket åt det. Givetvis bör en situation där politikerna bara talar om det allmänna bästa men i verkligheten avstår från att ta riktigt ansvar ses som en fara och kan skapa förtroende- och legitimitetsproblem hos medborgarna (Sanne, 2001, s. 157).

3.4 Medborgardeltagande - sammanfattning

Vi har i teorikapitlet visat vad medborgardeltagande innebär för något, vad som kan främja det och tillsist vilka positiva respektive negativa sidor som deltagandet kan plocka fram.

Medborgardeltagande handlar även om att låta medborgarna delta i de politiska processerna. Till privilegiet knyts inte bara rättigheter utan även skyldigheter som ansvar och tolerans. Politikerna och byråkratin måste ha en positiv inställning till deltagandet och ha en effektiv administration för att fånga upp och stimulera medborgarnas idéer. När problemområden förankras lokalt tenderar medborgarna att bry sig mer. Lokalmedier och folkomröstningar kan hjälpa till och fungera som katalyserande diskussionsforum. Likaså är social- och humankapital viktiga ingredienser hos individerna för att få ett positivt deltagande.

När det kommer till för- och nackdelarna är det uppenbart att medborgardeltagandet ofta har två sidor och att det gäller att vara uppmärksam när vissa indikatorer sätts i rörelse som både kan innehålla positiva och negativa sidor. Här sticker särskilt breda områden ut som jämlikhets- och helhetsaspekten som kan få olika resultat beroende på faktorer som till exempel egoism och tolerans.

4 ANALYS

Detta kapitel är indelat i olika temarubriker vars innehåll kan kännas igen från det tidigare teorikapitlet om medborgardeltagandet. Under varje rubrik kommer Hardebergafallet att diskuteras utifrån rubrikens deltagartema. Rubrikerna är valda för att passa vårt analysfall om Hardebergaspåret och för att på ett bra och illustrativt vis peka på medborgardeltagandes baksidor så som de kan komma att yttra sig i verkligheten. Ibland kommer vi även vända på myntet då en tillsynes baksidesaspekt även kan rymma en framsida. Men kapitlet domineras av deltagandets baksidor, vilket också främst är uppsatsens syfte.

Sist följer en sammanfattning av vår analys slutsatser.

4.1 Helhetsperspektivet

Det är viktigt att politiska beslut är väl genomtänkta och att det finns en långsiktig plan eller strävan som ligger bakom. Det kan innebära att viktiga konsekvenser som kan uppstå inte förbises samtidigt som det är viktigt att i processerna föra en diskussion om varför något är viktigt eller varför man ska göra så eller så (Sanne, 2001, s. 58-59). Givetvis är det inte alltid det lättaste att få igenom ett beslut som får ett resultat med gott helhetsintryck, särskilt inte när det rör sig om en medborgarkonflikt. I vårt exempel om Hardebergaspårkonflikten blir det tydligt illustrerat hur medborgardeltagandet har satt avtryck i den politiska beslutprocessen och gett olika konsekvenser till resultatet. Den långdragna konflikten, som i skrivande stund inte är helt avklarad, har lett till vad vi anser pekar på ett tveksamt facit. Det som har skett är att kommunen egentligen bit för bit har asfalterat cykelspåret, först 1996 sen 2004 och senast 2007 fattades beslut om att asfaltera resterande del av sträckan. Givetvis kan man förstå kommunens handlande utifrån dess cykelpolitik som i dagens miljödebatt vill profilera kommunen som en miljövänlig cykelkommun plus att det framgick av utredningarna att det skulle bli billigare att underhålla vägen (tjänsteskrivelse från tekniska förvaltningen, 2007-10-25). Men på grund av det starka motstånd som asfalteringsfrågan gång på gång har gett upphov till tolkar vi det som att kommunen inte har varit förmögna att asfalterat hela spåret, även om en sådan önskan funnits. Detta ställningstagande bör dock också ses som ett positivt hänsynstagande från kommunens sida och en vilja att försöka att tillgodose båda sidor (1996 valde man ju att bara asfaltera fram till stadsgränsen). Men samtidigt går det inte att undgå det veliga förhållningssätt som kommunen haft till medborgarna. Trots att ett offentligt beslut fattades om att asfaltera genom naturområdet 2003 valde man att asfaltera den lilla sträckan blixtnabbt en tidig

morgon. Vi ser det som en indikation på att undvika uppståndelse hos de berörda, något som vi i sin tur tror kan ge negativa signaler till medborgarna om att kommunen inte vill eller vågar se motståndet i vitögat.

Besluten som har tagits måste givetvis stå för kommunen och inte för medborgarna. Men vår poäng är att starkt pådrivande gruppintressen, som det har förekommit här, kan skapa beslutsproblem för en folkvald kommunledning och det finns risk att det blir fel hur man än gör och här ligger en av medborgardeltagandets tydliga baksidor. Det hade förmodligen varit omöjligt att 1996 ta beslut om att asfaltera hela vägen, men frågan återstår om det var klokt att ta de senare besluten.

Vi kan också tänka oss att kommunens agerande i sin helhet kan ge negativa signaler till medborgarna i Lunds kommun vad gäller medborgardeltagandet: att det inte går att stoppa kommunens beslut även om en tidigare kompromiss har beslutats. Förespråkarna vilja till asfaltering har hela tiden delats av kommunen och deras deltagande har därför inte spelat lika stor roll i beslutsprocesserna utan mer fungerat som en bekräftelse för kommunens agerande.

Nya kompromisser har dock uppkommit. I 2007:s beslut bestämde kommunen att den nya asfalteringen på resterande sträckor skulle delas upp i två meter asfalt och en meter grus (sammanträdesprotokoll för Tekniska nämnden, 2007-11-21). Tanken är, liksom i 1996:s beslut, av godo. Men det skapar också delvis märkliga signaler till medborgarna: den 13 november gick nämligen gatuchefen Håkan Lockby ut med att han *inte* vill ha en delad väg, men den 21 november klubbades det ändå igenom. Återigen ser vi det delvis som en konsekvens av ett hårt påtryck från medborgarnas sida, det kom bland annat in många protestmail till kommunen från den 19 november tills att beslutet fattades den 21 november. Denna åtgärd tror vi, liksom besluten efter 1996, kan reta upp (en del av) medborgarna ännu mer. Tilltron till kommunen och deltagardemokratin kan komma att försvagas och kanske till och med förlöjligas genom detta beslut.¹

4.2 Argumenten för det gemensamma bästa

I Hardebergsparkkonflikten har två gruppintressen kolliderat. Båda anser sig ha starka argument för varför det ska och inte ska asfalteras. I argumentationen som vi har följt i Sydsvenskans insändare och i de e-mail och brev som har skickats in till kommunen verkar båda ha samma principargument som de försöker använda för att bevisa att deras sida står för det allmännas bästa. Motståndarnas handlar om allt från att spårets "[...] psykosociala miljö utgör ett omistligt värde ur folkhälsosynpunkt." (brev till kommunen 2007-11-21) till miljöargument som att folk istället kommer att köra bil till icke asfalterad väg för att motionera på grus (Sydsvenska dagbladet 1996-08-08). På liknande sätt argumenterar förespråkarna

¹ I en debattartikel från Sydsvenskan 1996-08-09 skriver en invånare från Landskrona ironiserande att man borde dela cykelvägen i två delar, vilket kan peka på absurditeten och desperationen i kommunens senare beslut.

också ur både trivsel- och miljöargument, om än olika seriöst.² Av naturliga skäl är det asfaltmotståndarna som har hört av sig mest, det är ju deras intressen som står sig hotade i konflikten.

Det som vi tycker är intressant är att båda sidors argumentation verkar dölja ett bakomliggande egenintresse som är ganska ointresserad av att tänka ett steg längre och se till det allmännas bästa. Häri ligger en viktig aspekt av medborgardeltagandets baksidor i Hardebergafallet: att det allmänna intresset förvrängs av det privata intresset. Som konsekvens kan vi tänka oss att kommunen kan få problem att hantera sådan argumentation. Man kan ju inte hur som helst trampa på medborgarnas fötter och inte avfärda argument hur som helst.

4.3 Svängningar i opinionen

Det gemensamma bästa, eller samhällets bästa anses vara det politiska samförståndets mål. Vi visade ovan att båda sidor i Hardebergaspårkonflikten hänvisar till vad de anser är det gemensamma bästa men att inget samförstånd har nåtts. Kommunen är den part som genom beslut främst har tagit hänsyn till förespråkarna av asfalt. Men den utdragna konflikten har gjort att opinionerna för eller mot asfalt har svängt. Sydsvenskans undersökningar visar att 1994 fanns det en majoritet mot asfaltering medan det redan 1996 hade vänt till dess fördel. Det är svårt att döma ett sådant här fall utifrån opinionsundersökningar eftersom det inte är alla som direkt berörs och undersökningarna visar också att många inte har valt att lämna svar i enkätundersökningen (Sydsvenska dagbladet, 1996-10-01). De senare cykelprojekten inom Lunds kommun i kombination med den allmänna miljödebatten kan också ha fått medborgarna att idag ha ändrat åsikt. Men det fanns (och finns) under hela konflikten en motståndsgrupp som hela tiden höll på sin åsikt. Medborgarnas åsiktsförändringar kan både tolkas positivt och negativt. Det kan ses som positivt att det finns en respekterande och accepterande inställning till tagna beslut eller människans förmåga att rationellt ändra inställning när nya bevis har lagts på bordet (till exempel miljödebatten). Samtidigt som det kan vara oroande att folk så lätt kan vända kapp efter vind. På samma sätt kan man resonera kring den del av motståndsgruppen som vägrar att acceptera kommunens beslut. Det är deras fulla rätt som medborgare att överklaga beslut, men man kan också ifrågasätta medborgardeltagandet om denna respekt för tagna majoritets beslut och opinionssiffror inte finns. I Hardebergafallet anser vi att Sven Karlssons senare överklagningar är tveksamma utifrån omständigheterna och vi kommer att beröra dem längre fram.

² Det kan handla om att man inte vill få sina skor nersmutsade av uppstänkt lera på vintrarna till reella miljövinster i form av mer cykelpendling till jobbet. Se. t.ex. insändare i Sydsvenskan 2004-12-05.

4.4 Effektivitet och konsensus

Det som gör att Hardebergakonflikten fått de proportioner den har är att det inte verkar finnas någon punkt för debatten. När ett beslut har tagits i anslutning till en intensiv allmän debatt är det ingen som vet vad i debatten som har påverkat beslutet. En omröstning i fullmäktige eller i någon förvaltning som till exempel tekniska nämnden, behöver inte uppfattas som slutstationen för en fråga, och så var det inte heller i Hardebergafallet. Det är antagligen bland annat därför som konflikten lever vidare och personer som Sven Karlsson har fortsatt att överklaga långt efter att ärendet kan anses vara avgjort. Kontroversen fortsatte alltså med överklaganden och insändare trots att kommunen uppenbarligen hade bestämt sig för vad som skulle göras.

Problemet med att fallet saknar ett tydligt avslut är av stor betydelse för hur Lunds kommun som deltagardemokrati fungerar. Det är ett problem om inte medborgarna ser ett beslut från kommunfullmäktige som ett resultat av argumenten i debatten och då heller inte ser beslutet som demokratiskt. Vad som lätt kan ha missuppfattats är att kommunen skulle ha ignorerat grusförespråkarna. I sin motion om att bromsa upp handläggningen av asfalteringen av Hardebergaspåret skriver Cecilia Hultberg: ”Asfaltering av Hardebergaspåret innebär att endast aspekten som cykelled beaktas trots de prioriteringar som tidigare beslutats av fullmäktige”. Här menar Hultberg att beslutet att asfaltera enbart kan bero på att kommunen helt ignorerat förekomsten av hästar och söndagsflanörer. Hon verkar ha missat det möjliga scenariot att beslutsfattarna kan ha tagit hänsyn till flera inblandade intressen men *prioriterat* cyklisterna, eller bara ansett asfaltering vara det alternativ som inneburit minst obehag för användarna av spåret. Det är troligt att även asfaltmotståndarna kan ha resonerat på detta sätt.

Frågan om var, hur, när och av vem punkt ska sättas i debatten är alltså av stor vikt för beslutets legitimitet och blir snarast övertydlig i Hardebergafallet. Som Sven Karlsson själv anmärker i en insändare i Sydsvenskan var beslutandegången misstänkt snabb när området i Fågelsångsdalen skulle asfalteras 2004 (Sydsvenska dagbladet, 2004-11-17). Tiden efter att frågan tagits upp till att beslut togs gav denna gång inget utrymme för allmän diskussion, och att själva asfalteringsjobbet utfördes i skydd av mörkret spär ju på misstanken att debatten och deltagandet i det här stadiet hade förlorat sin betydelse. Men det sänder också en signal till medborgarna att kommunen inte var nöjda med 1996:s års beslut och nu vill fullborda asfalteringen. Det fick fart på debatten på nytt. Det här för över frågan till effektivitetsproblemet.

I debatten demokrati kontra effektivitet finns argument för varför det kan vara värt att låta effektiviteten stå tillbaka om det gynnar demokrati värdena. I det här fallet gynnas inte de värdena, utan blir snarare lidande av den utdragna processen. I en insändare i Sydsvenskan anklagar Esko Daniel Sven Karlsson för att ta till juridiska finter när han överklagar i ärendet (Sydsvenska dagbladet, 2004-12-05). Det är ett problem när rätten att överklaga ses på då det sättet av medborgarna (som givetvis bör ses som en fundamental rättighet för medborgarna). Så varför

sätter inte kommunen ner foten och talar om vad de vill och vad av detta som de har för avsikt att genomföra, till exempel i en förklarande artikel i Sydsvenskan? Risker är att de folkvalda är rädda för att bita den hand som göder dem, demokratin, men vi tror att det finns en risk att det kan gå ut över densamma på lång sikt.

Ska det då vara nödvändigt att nå fram till konsensus? Har medborgaren en plikt att överge sin ståndpunkt när det står klart att den inte överensstämmer med vad samhället som sådant tycker? I fallet Hardeberga har kommunen visat upp ett tillkortakommande med att vara öppen med sitt arbetssätt, det är oklart vad det offentliga kräver av medborgarna i samhällsfrågor som den här. Vi anser att kommunen har ett ansvar för att debatten inte får bära skulden för att inget händer.

Som det framstår i vårt fall verkar medborgaren bara ha "chans" att påverka, han eller hon har aldrig någon garanti för att deltagande och engagemang ska betyda något. Den här "chansen" att påverka innebär å andra sidan att man kan få fullt gehör för sina synpunkter och få sin vilja igenom helt och hållet, men det går kanske inte att veta vad som var den avgörande faktorn.

Det här kan innebära kraftiga negativa konsekvenser för deltagardemokratin. Den för demokratin så centrala aspekten om förutsägbarhet i systemet blir lidande, och de deltagande medborgarna får svårare att känna ansvar för sitt politiska agerande om de inte tydligt kan se konsekvenserna av sitt handlande i slutprodukten.

Hardebergakonflikten kan delas upp i vinnare och förlorare. Asfalteringen av spåret blev av, men utan att någon riktigt har kunnat redogöra för varför rösterna i den beslutande omröstningen föll som de gjorde i kommunfullmäktige och Gatu- och trafiknämnden 1994 respektive 1995. Den demokratiska processen reducerades till en kraftmätning mellan de båda lägren inför kommunfullmäktiges och Gatu- och trafiknämndens ledamöter. Deltagardemokrati betyder så mycket mer än att bara samla in åsikter och viljor för att sedan mäta dem mot varandra. Erik Amnå beskriver demokratin i sin sämst fungerande form som: "en mekanisk transport av medborgarnas oslipade viljor" (i Gilljam, 2003, s. 109).

Om kommunfullmäktige som idag fattar sina egna självständiga beslut efter att ha lyssnat på opinion, allmän debatt och liknande, är det som sagt svårt att förstå vad som verkligen har gjort skillnad. Det enda som går att utläsa ur resultatet är att ena falangen (asfaltsförespråkarna) har varit framgångsrika i sina ansträngningar. Ett behov av tydlighet mellan medborgare och representativt styre kan inte nog understrykas. Vi har här visat att deltagandets baksidor inte bara kan plockas fram av medborgarna utan även genereras av kommunens agerande.

4.5 Politisk ojämlikhet

Ett problem som Hardebergakonflikten tydliggör är att deltagardemokrati kan medföra politisk ojämlikhet, och frågan vilka personer som egentligen har haft inflytande under processen ställs snabbt. I dagens demokratiska Sverige är det

valda folkrepresentanter som arbetar med förvaltningen. De har ett ansvar för att ta hänsyn till samtliga invånares intressen, något sådant ansvar har dock inte den engagerade medborgaren.

Deltagardemokrati sätter ett stort ansvar på medborgaren. Denne förutsätts själv veta om när samhället behöver hans eller hennes kunskaper och åsikter, och plus detta krävs att personen försöker se till samhällets bästa. Det här är följden av när man inte som i representativ demokrati frågar efter ett antal (förhoppningsvis representativa) personers åsikter, utan att systemet väntar på att någon aktivt ska träda fram och presentera och propagera för sin åsikt.

Den eller de personerna som dyker upp behöver inte ha något stöd från andra människor och det kan ge politikerna en skev bild av verkligheten. Förutom minskade underhållningskostnader och några marginella miljöeffekter i form av minskade avgaser så handlar Hardebergakonflikten om att se till att så många lundabor som möjligt trivs. Om då det politiska arbetet går ut på att se vem som blir mest lidande av det ena eller mest nöjd med det andra, är risken stor att det är den som skriker högst som får sin vilja igenom. Vanligtvis är det så att det är resursstarka personer som engagerar sig i den deltagardemokratiska processen. (Gilljam, 2003, s. 204). Vi skrev tidigare att till resurser kan tid, pengar och utbildning räknas.

Det finns två portalfigurer bland de icke-officiella personerna i Hardebergadramat. De representerar varsin hållning i frågan och båda har engagerat sig djupt för att den egna åsikten ska segra. Den första, Sven Karlsson (mot asfalt), hävdar att han företräder en majoritet av Hardebergaspårets brukare (Sydsvenska dagbladet, 1996-08-19) när han motsätter sig asfaltering. Han har skrivit ett flertal insändare till Sydsvenska dagbladet, han har överklagat asfalteringsbesluten både 2004 och 2007 och nu senast har han försökt involvera miljödepartementet. Han medverkar i en löst sammansatt grupp av andra asfaltsmotståndare.

Det andra stora namnet är Roger Niklewski (för asfalt) som ledde studiecirkeln Hardebergaspårets vänner. De har bland annat lämnat in en utredning över åtgärder vid spåret till kommunfullmäktige. De skriver att de har som mål med utredningen att tillgodose både trafikspekter och estetiska aspekter. I materialet finns rekommendationer och råd angående beläggning, belysning, växtlighet kring spåret, överfarter, snöröjning och trafikfällor. De tar upp i detaljerade beskrivningar av tio olika delsträckor i spåret plus tillhörande fotografier (kommunfullmäktige, 1994, bilaga 64, s. 164). Det är en skapligt seriös utredning på fyrtio sidor som förordar asfalt.

Händelserna med motståndarnas arbetsgrupp och de Södra Sandbybor som startade en studiecirkel och samlade ihop fakta och beslutsunderlag till kommunfullmäktige får ses som gestaltande för den situation som rådde då. Den debatt som fördes vid den här tiden i lokala medier var högljudd, utbredd, intensiv och känsloladdad.

Niklewskis studiecirkel säger sig ha som mål att skapa ett spår med hög framkomlighet för alla brukare i alla väder och årstider, samtidigt som det kulturhistoriska och upplevelsevärdena så långt som möjligt bibehålls. Ett citat från de huvudansvariga, Roger Niklewski och Gösta Aurér, får förklara syftet:

”Det är vår önskan att materialet efter aktuell behandling i kommunstyrelsen och fullmäktige ställs till förfogande för de nämnder och förvaltningar som vidare skall behandla ärendet” (kommunfullmäktige protokoll 1994, bilaga 64).

Både Sven Karlsson och Roger Niklewski har lagt ned mycket resurser i sin kamp om inflytandet över spåret i Hardeberga. Frågan är i vilken grad de bidrar till att de folkvalda tog ett ”korrekt” beslut i det här ärendet. De har utan tvekan försett politikerna med material om Hardebergaspåret, men hur många står egentligen bakom deras tolkning av läget? Som vi skrev tidigare om Sydsvenskans opinionsundersökningar var det många som inte brydde sig om att svara och att det tolkades som att det var få som brydde sig om frågan.

Det finns saker som kan gå snett med medborgardeltagandet. Ett första problem är att det är svårt att uppskatta hur många andra som sympatiserar med en deltagande medborgare. Ett annat är att utan ett professionellt förhållande till politiken så är det lättare att ärenden blir personliga och prestigeladdade, vilket vi vågar påstå är fallet med Hardeberga. Den positiva sidan av myntet är att privatpersoner kan lyfta lite av arbetsbördan för politikerna och tjänstemännen, utan att tulla på skattemedel. Vi kan även tänka oss att eldsjälarnas arbete har inspirerat andra invånare att delta i debatten och föra fram sina åsikter, vilket vi också principiellt ser som något positivt.

4.6 Sammanfattning av analysen

Vi har i analysen visat att medborgardeltagande inte bara är av godo utan att det även finns baksidor. Dessa baksidor har vi valt att illustrera genom Hardebergaspårkonflikten i Lunds kommun (1993-2008). Här kommer en sammanfattning av analysen som visar vilka baksidor deltagandet (och vissa framsidor) som konflikten har burit med sig.

Konfliktens starkt pådrivande intressen har gjort att kommunen inte har kunnat asfaltera hela cykelvägen direkt, detta delvis på grund av deras folkvalda ställning. Istället har beslut tagits vid olika tillfällen att asfaltera bit för bit. Att kommunen tar hänsyn till svängningar i opinionen kan ses som något positivt men kan även ha gett negativa signaler till medborgarna att deltagandet i längden inte är lönt när kommunen väl har bestämt sig. Det kan skapa misstro som föder mer egenintresse. Beslutet 2007 att dela den sista biten i två delar, en för grus en för asfalt visar hur deltagandet har gett resultat, men en sådan kompromiss kan också ses som ett undergrävande av det representativa styrets makt att skapa helhetslösningar.

Vi har visat hur de starka viljorna i konflikten har skapat tveksam argumentation som verkar dölja ett rent egenintresse från båda sidor, något som kan vara farligt när kommunen måste ta hänsyn till medborgarnas åsikter och till det allmännas bästa.

Envisa ståndpunkter kan vara ett gott tecken på eldsjälars kamp för det bästa, men kan också skapa onödiga fördröjningsbeslutsprocesser trots tagna

majoritetsbeslut. I Hardebergafallet illustreras det av Sven Karlssons ständiga överklaganden.

Turerna kring Hardebergaspåret tog alldeles för lång tid. Det som står klart är att det finns en gräns för deltagande när effektiviteten inte längre kan åsidosättas. Det går inte att säga att kommunen borde ha inväntat ett konsensus bland lundaborna. Det hade antagligen aldrig uppnåtts eftersom asfalmotståndarna tjänat på att inget gjordes. Många medborgare verkar ha missuppfattat den allmänna debattens roll, flera har sett det som ett tillkortakommande hos demokratin när deras åsikter inte fått genomslag. Det här missförståndet blir till en nackdel för hela systemet, som är i behov av att uppfattas som legitimt. Kommunen har agerat förhållandevis feget när de hanterat ärendet, de inväntade debatten men var själva väldigt passiva i den och talade aldrig om sin egen ståndpunkt. Sen träder kommunen fram som domare över debatten och beslutar om asfaltering. Det kan ha bidragit till en bild av kommunen som en tyst, hemlig och stark maktfaktor med en egen agenda. Kommunens agerande tros därmed ha hjälpt att plocka fram medborgardeltagandets baksidor.

Det finns ett talesätt som säger att det inte är regndroppens tyngd som urholkar stenen, det är dess ihärdiga fallande. Risken med deltagardemokrati är att det inte är tyngden på argumenten som blir avgörande för utgången av en fråga, utan att det är de krafter som sätts bakom för att lansera och sprida en åsikt. Här kan personliga resurser och preferenser bli avgörande för vad som går att genomföra och i analysen har vi visat hur det har skapats ojämlikhet i deltagandet och inflytande.

5 Avslutande diskussion

Vi kommer här att föra en mer allmän diskussion kring Hardebergaspårkonflikten och medborgardeltagande. Detta avslut görs för att öppna upp nya reflektioner och problematiseringar för läsaren eftersom medborgardeltagande inte bör ses som något svart på vitt.

Staffan Kumlin skriver att det finns en tendens att utnyttja välfärd för egna intressen när man anser sig ha rätt till välfärden men får avslag (2002, s. 75). Vi anser att detta kan ses som en liknelse applicerbar på Hardebergaspårkonflikten där asfaltmotståndarna anser sig ha rätt i sin sak men blir nerröstade av kommunen men envist driver saken vidare. Drivandet av frågan har förts i oppositionell motvind och det verkar som om egenintresset har hamnat framför allmänintresset. Detta betyder inte att vi i uppsatsen tar asfaltförespråkarnas parti, ty vi ser på samma sätt att även de styrs av egenintressen men eftersom kommunen är på deras sida behöver de inte skrika lika högt som motståndarna. På båda sidor verkar det ha uppstått autonomiseringar, där lokala gruppintressen inte bryr sig om det totala kommunala intresset. På så vis illustrerar Hardebergafallet delvis faran av inflytande utan ansvar. Även om överklagningsproceduren är fullt rättmätig kan man ändå ifrågasätta dess meningsfullhet. Det är givetvis svårt att övertygande visa vad det allmänna bästa är då det ibland kan te sig luddigt med många olika variabler att ta hänsyn till. Robert A. Dahl skriver dock att när intressen krockar måste konflikten hanteras av någon form av beslutsprocess inom en politisk institution och att vid sådana beslut är det omöjligt att vissa inte ska drabbas (2002, s. 285 o. 257). Majoritetsregeln är alltså nödvändig men absolut inte alltid tillräcklig.

Det finns en del tvetydigheter om deltagardemokrati kan hantera kommunala förvaltningsfrågor på ett tillfredsställande sätt. Men det finns också invändningar mot varför ett representativt system skulle ha större legitimitet. Som det var nu bestämde folkvalda representanter i kommunfullmäktige, och i viss mån också de i tekniska nämnden, vad som skulle hända med Hardebergaspåret. Men dessa personers jobb består huvudsakligen i att fördela budgeten under mandatperioden, och det är främst detta de hålls ansvariga för när det blir val. Det tveksamma i situationen är att de beslutande står under stark påverkan av ekonomiska incitament, men Hardebergafallet var i mycket en fråga om trivsel och komfort. Det var ju inte bara asfaltmotståndarna som lutade sig på dessa argument, utan båda sidor.

Var det då mellan cyklisternas bekvämlighet (med ett visst inslag av miljöeffekter i form av minskade avgaser) och det allmänna välbehaget hos dem som promenerar som avvägningen stod? I så fall skulle det i representativitetens namn behöva bo en proportionellt stor del av kommunfullmäktige i området kring

Hardebergaspåret, vilket är något som dagens modell inte täcker in. Det fanns ett behov av ett visst mått av deltagardemokrati.

Krav på representativitet går inte att ställa på medborgare som vill engagera sig, och då måste ett deltagardemokratiskt styrelseskick utformas så att det tillvaratar de engagerades personernas prestationer mer än deras åsikter. Ansvar för politikens innehåll och riktningen på samhällets utveckling bör bli kvar hos de folkvalda i kommunfullmäktige. För en deltagardemokrati går det inte att komma runt problemet med representativitet. Det finns där och modellen måste kunna visa upp andra kvaliteter för att legitimera sig. Garantin som valdemokrati ger om rättvis och lika behandling gäller inte för deltagardemokratiska processer, och folket förlorar lite av kontrollen över staten.

Samtidigt är det väldigt svårt att praktisera strikt demokrati i Hardebergafallet. Om principen ”en person, en röst” ska gälla måste man reda ut vilka som ärendet berör, alltså vilka som har rätt att få sin åsikt hörd. Är det bara boende i närheten eller är det samtliga invånare i Lunds kommun? Så länge deltagardemokratien befinner sig på utvecklingsstadiet så bör sista ordet ligga kvar hos närmsta instans med demokratisk legitimitet, kommunfullmäktige. Men om de inte tar sitt politiska ansvar och är tydliga med sin roll så försvårar det kommande framsteg.

Politiker och tjänstemän i förvaltningen har hjälp i sin yrkesutövning av en livaktig och aktuell samhällsdebatt. Om debatten blir beslutande i någon aspekt gynnar det det fortsatta debattklimatet men det blir kanske inte det optimala beslutet. Om politikerna passivt lyssnar till debatten, läser av stämningen och grundar sina beslut och sitt handlande på detta kommer det motsatta att gälla.

Medborgarinflytande påverkas av en normtrend som förespråkar decentralisering och som också sammanfaller med en global demokratidebatt med yttrandefriheten som kärna. Värderingar som sprids som trender, snabbt och brett i den öppna debatten, blir tyvärr ofta ytliga och kommer att sakna den förankring som krävs för implementeringen av de ambitiösa projekt som debatten i sig sätter igång. Därför finns det inom etablissemangen en skepsism mot att tillmötesgå invånarnas önskan om större medborgarinflytande. Om invånarnas engagemang sjunker efter att reformerna genomförts kommer de inte att fungera.

Slutligen tycker vi att det är viktigt att inte dumförklara medborgaren och att främst se politiskt deltagande som något positivt och inte negativt. Att Hardebergaspårdebatten har uppkommit utan initiativ från politikerna utan direkt från medborgarna bör egentligen ses som något principiellt positivt. Deltagardemokratien har en stark moralisk grundplatta att stå på och även om det finns brister är det något som inte ska förkastas utan snarare bör man arbeta på att förbättra och förhindra dess svagheter. Här tror vi att det är viktigt att det lokala styret är vaksam över olika indikatorer där det finns risk att deltagandet svänger över till baksidan. Vi har i teorikapitlet visat på sådana faktorer och illustrerat några av dessa i Hardebergaspårkonflikten.

6 REFERENSER

Litteratur

- Amnå, Erik, 2003. ”Deltagardemokratin – önskvärd, nödvändig – men möjlig?” i Mikael Gilljam & Jörgen Hermansson (red.) *Demokratins mekanismer*. Malmö: Liber.
- Bergh, Andreas, 2007. *Den kapitalistiska välfärdsstaten*. Stockholm: Ratio Förlag.
- Bäck, Henry & Larsson, Torbjörn, 2006. *Den svenska politiken – Struktur, processer och resultat*. Malmö: Daleke Grafiska AB.
- Christensen, Tom; Lagreid, Per; Roness, Paul G. & Røvik, Kjell Arne, 2005. *Organisation för offentlig sektor*. Malmö: Liber.
- Cuthill, Michael, 2002. ”Exploratory research: citizen participation, local government and sustainable development in Australia” i *Wiley InterScience* www.interscience.wiley.com DOI: 10.1002/sd.185 (april 2008).
- Dahl, Robert A., 2002. *Demokratin och dess antagonister*. Andra utgåvan på svenska. Stockholm: Ordfront förlag.
- Esaiasson, Peter; Hermansson, Jörgen; Micheletti, Michele och Petersson, Olof, 1995 i Bo Rothstein (red.) *Demokrati som dialog*. Stockholm: SNS Förlag.
- Geissel, Brigitte, 2007. ”Reflection and findings on the critical citizen: civic education – for what?” I *European journal of political research* nr 47 DOI: 10.1111/j.1475-6765.2007.00714.x
- Gilljam, Mikael & Holmberg, Sören, 1995. *Väljarnas val*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Gilljam, Mikael, 2003. ”Deltagardemokrati med förhinder”. i Mikael Gilljam & Jörgen Hermansson (red.) *Demokratins mekanismer*. Malmö: Liber.
- Hadenius, Axel, 2006. *Demokrati. En jämförande analys*. Malmö: Liber.
- Jacobsson, Kerstin, 1999. ”Den offentliga demokratisynen” i Erik Amnå (red.) *Demokrati och medborgarskap*. Stockholm: Elanders Gotab.
- Jarl, Maria, 1999. ”Brukardemokrati på gott och ont” i Erik Amnå (red.) *Det unga folkstyret*. Stockholm: Elanders Gotab.
- Jarl, Maria, 2003. ”Deltagardemokraterna och den representativa demokratin” i Mikael Gilljam & Jörgen Hermansson (red.) *Demokratins mekanismer*. Malmö: Liber.
- Kumlin, Staffan, 2002. *The personal and the political. How personal welfare state experiences affect political trust and ideology*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Lundquist, Lennart, 1999. ”Hotet mot den politiska demokratin” i Erik Amnå (red.) *Demokrati och medborgarskap*. Stockholm: Elanders Gotab.

- Lundquist, Lennart, 2001. *Medborgardemokratin och eliterna*. Lund: Studentlitteratur.
- Mannberg, Mariann & Wihlborg, Elin, 2007. "Communicative planning – friend or foe? Obstacles and opportunities for implementing sustainable development locally" i *Wiley InterScience* www.interscience.wiley.com DOI: 10.1002/sd.325 (april 2008).
- Mineur, Eva, 2007. *Towards Sustainable Development Indicators as a tool of local governance*. Umeå: Print & Media, Umeå University.
- Montin, Stig, 1989. "Från demokrati till management. Decentralisering inom kommunerna" i *Svenska kommuner i omvandling* (1993). Örebro: Novemus.
- Montin, Stig, 1998. *Lokala demokratiexperiment. Exempel och analyser*. Stockholm: Elanders Gotab.
- Pierre, Jon, 2001. "Decentralisering, governance och institutionell förändring" i Bo Rothstein (red.), *Politik som organisation. Förvaltningspolitikens grundproblem*. Tredje upplagan. Stockholm: SNS Förlag.
- Premfors, Rune, 2000. *Den starka demokratin*. Stockholm: Atlas.
- Premfors, Rune; Ehn, Peter; Haldén, Eva & Sundström, Göran, 2003. *Demokrati och byråkrati*. Lund: Studentlitteratur.
- Sanne, Marika, 2001. *Att se till helheten. Svenska kommunalpolitiker och det demokratiska uppdraget*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Teorell, Jan, 2003. "Demokrati och deltagande. Tre ideal i teorin och praktiken" i Mikael Gilljam & Jörgen Hermansson (red.) *Demokratis mekanismer*. Malmö: Liber.

Tidningsartiklar

Artiklar och insändare är tagna från Sydsvenska dagbladets databas (publikationsdatum gäller).

Offentliga handlingar

- Lunds kommunfullmäktiges protokoll med bilagor 1994, del 1 och 2.
- Lunds kommun Gatu- och trafiknämndens protokoll med bilagor 1993 del 1.
- Lunds kommun Gatu- och trafiknämndens protokoll med bilagor 1995.
- Tekniska förvaltningen, handlingar oktober till december 2004.
- Tekniska förvaltningen, handlingar november 2007 till mars 2008.

Tjänsteskrivelse av Gatukontoret 1993-05-27.
 Gatu- och trafiknämndens arkiv, sammanträde 21 juni 1995.

Internet

www.lund.se (2008-05-06).